

Regeling van werkzaamheden.

houden en Vrijdag a.s. terug te komen tot openbare behandeling van de Indische begroting en de overige wetsontwerpen.

Ik acht dit gewenscht met het oog op den geregelden gang van zaken en de aandacht, welke de aanhangige wetsontwerpen in de Eerste Kamer verdienen.

De **Voorzitter**: Door den heer Rahusen wordt voorgesteld heden en morgen te bestemmen voor sectie-onderzoek en Vrijdag terug te komen tot de openbare behandeling van de Indische begroting en hetgeen verder dan in staat van wijze zal zijn.

De heer **Reekers**: Mijnheer de Voorzitter! Ik begrijp niet hoe de heer Rahusen kan voorstellen morgen sectie-onderzoek te houden. Dat kan toch niet in zijn bedoeling liggen. Zooals de Voorzitter te recht heeft opgemerkt, ligt het aan de Centrale Sectie om te bepalen welke wetsontwerpen daar aan de orde zullen gesteld worden. Wanneer zij niet voorschrijft wetsontwerpen, althans vele wetsontwerpen, in de afdelingen te behandelen, dan is er geen aanleiding de behandeling op morgen te verschuiven.

De heer **Rahusen**: Ik wensch de geheele zaak over te laten aan de Centrale Afdeling.

De **Voorzitter**: Ik merk op, dat die zaak niet kan overgelaten worden aan de Centrale Sectie.

Deze bepaalt niet anders, dan dat een onderzoek in de afdelingen zal plaats hebben, maar het bijeenroepen der Vergadering ligt aan den Voorzitter, terwijl eventueel de Vergadering zelf wijziging in het tijdstip van oproeping kan brengen. De Centrale Sectie heeft als zoodanig hierin geen medezeggenschap.

Wij moeten ons houden aan het Reglement van Orde, dat het duidelijk voorschrijft.

De heer **van Welderen Rengers**: Mijnheer de Voorzitter! Ik wensch te vragen of niet de eenvoudigste weg is, dat de voorzitters der afdelingen straks ieder daaromtrent het gevoelen van zijn afdeling inwinnen en dat gevoelen overbrengen in de Centrale Sectie. Dan kan een besluit genomen worden inzake de regeling der werkzaamheden, in den geest van hetgeen de meerderheid der sectiën wenschelijk oordeelt. Dan heeft men eenigszins een leidraad, terwijl wij in deze vergadering over de regeling der werkzaamheden stemmende, waarschijnlijk geen gewenscht resultaat zouden bereiken.

De heer **Woltjer**: Mijnheer de Voorzitter! Ik meen dat het voorstel van den heer Rahusen niet is in overeenstemming met zijn bedoeling.

Ik kan er in komen dat men bezwaar maakt om de vele wetsontwerpen, welke wij in de laatste dagen gekregen hebben, thans reeds te behandelen. Daaruit zou echter voortvloeien, dat de behandeling van deze stukken uitgesteld werd tot na de Kerstdagen. Wanneer wij handelen als de heer Rahusen aangeeft, dan zullen wij geen stap verder komen. Ik geef derhalve in overweging althans de grootere wetsontwerpen tot na de Kerstdagen uit te stellen, maar morgen in openbare vergadering de Indische begroting te behandelen.

De **Voorzitter**: Ik laat daaromtrent de beslissing aan de Centrale Sectie over.

Ik merk nog op dat het ons streven geweest is datgene wat van eenigen omvang was, thans reeds buiten behandeling te laten. De op de lijst vermelde wetsontwerpen zijn of van weinig omvang, of zijn aan een bepaalden termijn gebonden, zoodat afdoening noodzakelijk is. Op zich zelf zijn ook deze echter niet van grooten aanvang.

Mag ik den heer Rahusen vragen of hij zijn voorstel intrekt?

De heer **Rahusen**: Mijnheer de Voorzitter! Het komt mij voor, dat het rationeeler ware morgen in de afdelingen eerst de verschillende zaken af te doen. Is echter de meerderheid vóór uw voorstel, dan zal ik mij daartegen niet verzetten. Ik zal dan ook geen tegenvoorstel doen; ik heb het woord gevraagd alleen

om te kennen te geven, dat ik mij met de door u voorgestelde regeling niet kan vereenigen.

De beraadslaging wordt gesloten en de vergadering verdaagd

VERBETERINGEN.

In de redevoering van den heer *van der Feltz*, voorkomende op: bladz. 43, kol. 2, reg. 30 v. b., moet gelezen worden: met verlof zijn na 1 December e.k. Van die onder de bij die in — bladz. 47, kol. 2, reg. 23 v. b., staat: Koninklijk; lees: Koninklijk besluit.

EINDVERSLAG DER COMMISSIE VAN RAPPORTEURS
over de ontwerpen van wet tot vaststelling van de begroting van Nederlandsch-Indië voor het dienstjaar 1908. (4).

Nadat het Voorloopig Verslag der Commissie aan de Regeering was medegedeeld, is van haar ontvangen de navolgende

MEMORIE VAN ANTWOORD.

Algemeene beschouwingen.

§ 1. De verklaring dat de Eerste Kamer zich algemeen met zijn beleid kon vereenigen en waardeering gevoelt voor de door hem gevolgde richting en voor zijn streven om Nederlandsch-Indië tot bloei en zelfstandigheid te brengen, was voor den ondergeteekende een groote voldoening.

Ook van de zijde der Regeering zal allermint worden ontkend, dat er nog veel te doen overblijft. De goede wenken, die ter voorziening in het ontbrekende van de Volksvertegenwoordiging uitgaan, zullen bij haar steeds aandachtige overweging vinden, maar de ondergeteekende moet toch met nadruk de reeds in de Memorie van Antwoord op het Voorloopig Verslag der Tweede Kamer uitgesproken waarschuwing herhalen, dat de op zoo velerlei gebied gewenschte hervormingen niet dan zeer geleidelijk en rekening houdende met de beschikbare middelen kunnen worden ten uitvoer gebracht.

Voor de bevordering van ethische belangen heeft de Regeering een open oog, hetgeen reeds genoegzaam blijkt uit hare voorstellen tot krachtige bevordering van het onderwijs. Het Voorloopig Verslag noemt in dit verband het concubinaat, de opium en de koelietoestanden. Wat het eerste onderwerp aangaat moge verwezen worden naar hetgeen de ondergeteekende ter zake aanvoerde in de Tweede Kamer (*Handelingen* bladz. 230). De opiumquaestie vindt bespreking bij onderafdeeling 27. Met betrekking tot de koelietoestanden heeft de Regeering blijk gegeven van haar ernstig streven naar verbetering door de instelling der arbeidsinspectie, een maatregel, waarvan de betekenis ook door de Eerste Kamer niet wordt onderschat, gelijk blijkt uit hetgeen in het Voorloopig Verslag wordt gezegd bij onderafdeeling 17.

Op prijs stellende, dat zijn streven om de Vertegenwoordiging volledig en spoedig omtrent zijn voornemens in te lichten erkend wordt, meent de ondergeteekende, dat de drie genoemde gevallen nochtans den indruk niet mogen vestigen, als zouden de noodige gegevens niet altijd met gepast spoed verstrekt worden. Men bedenke, dat de Indische regeering niet kan volstaan met ingekomen rapporten of adressen aan den Minister van Koloniën zonder meer door te zenden, en dat er aan den anderen kant zaken zijn, die de Gouverneur-Generaal geheel zelfstandig kan behandelen zonder daarin den Minister te kennen.

Voor de in het Voorloopig Verslag uitgesproken waardeering van het beleid van den Gouverneur-Generaal is de onderge-

8ste VERGADERING. — 23 DECEMBER 1907.

teekende erkentelijk. Het tegen den wil der Indische regeering in de dagbladen openbaar gemaakt programma van bestuursbeginselen is aan te merken als eene samenvatting van de denkbeelden van den Gouverneur-Generaal van HEUTSZ op het gebied van het burgerlijk bestuur. Omtrent de vaststelling van dit programma heeft geen overleg met den ondergeteekende plaats gehad.

§ 2. Zich aansluitende aan de meening lopens den financieelen toestand, waarvan vele leden deden blijken, meent de ondergeteekende de opmerking niet te mogen terughouden, dat het bevorderen van de belangen van land en volk ook leidt tot toeneming van de jaarlijksche uitgaven, welke toeneming zich derhalve evenzeer in financieel minder gunstige jaren zal doen gevoelen. Daartegen behoeft echter geen bezwaar te bestaan, omdat de vermeerdering der van de producten onafhankelijke middelen ten deele te danken is aan invoering van nieuwe of verhooging van bestaande belastingen en in zoover dus op die vermeerdering blijvend gerekend mag worden. Hieruit blijkt dat de ondergeteekende niet kan toegeven dat hij te optimistisch over den toestand zou denken. Bij de beschouwing van de toeneming van uitgaven, die nog te wachten is, moet men evenzeer in het oog houden dat verwacht mag worden, dat de maatregelen ten behoeve van de economische ontwikkeling, die thans genomen worden, tot eene duurzame verbetering van den economischen toestand zullen leiden en zoo zullen bijdragen tot eene blijvende vermeerdering van inkomsten. De wenschelijkheid van het „festina lente” zal de ondergeteekende geenszins tegenspreken, mits men er op doe volgen „sed festina” en dan zou hij niet kunnen toegeven dien regel uit het oog te hebben verloren.

Hij sluit zich voorts aan bij den in het Voorloopig Verslag uitgesproken wensch, dat er spoedig gelegenheid kome om het aanhangige wetsontwerp tot wijziging der Comptabiliteitswet te behandelen.

§ 3. Omzichtigheid bij het in het openbaar bespreken van onze bestuurshandelingen in Atjeh verdient, met het oog op de beoordeeling van ons koloniaal beleid in het buitenland, ongetwijfeld aanbeveling, te meer daar die handelingen zoo vaak zonder voldoende kennis van alle omstandigheden beoordeeld worden.

Van de zijde der Regeering is nimmer verzuimd te waarschuwen tegen optimistische verwachtingen met betrekking tot den verderen duur van het verzet in Atjeh en een spoedig intreden van een toestand van volledige orde en rust in alle deelen van het uitgestrekte gewest zou ook de ondergeteekende niet in uitzicht durven stellen. Kon het binnensmokkelen van wapenen geheel worden gekeerd, dan zou dit de pacificatie zeker in de hand werken, maar het is den ondergeteekende niet gebleken dat men daarin voor een belangrijk deel de oorzaak van het voortduren van het gewapend verzet zou mogen zoeken.

Zooals terecht reeds in het Voorloopig Verslag zelf wordt aangevoerd, bestond voor een reis van den Gouverneur-Generaal naar Atjeh, ten einde den toestand aldaar op te nemen, vroeger geen aanleiding. Aan critiek op den gang van zaken in Atjeh heeft het nimmer ontbroken en de Gouverneur-Generaal heeft die critiek allerminst onopgemerkt laten voorbijgaan. Integendeel, herhaaldelijk is naar aanleiding van opzienbarende mededeelingen in dagbladen een onderzoek ingesteld, waarbij echter veelal bleek, dat de gebeurtenissen zich anders hadden toegedragen, of wel, in het juiste licht gesteld, een geheel ander aanzien verkregen. Kortom, de Gouverneur-Generaal, die Atjeh zoo goed kent, werd door al wat gesproken en geschreven werd niet geschokt in zijn vertrouwen, dat het bestuur in Atjeh in de juiste richting wordt gevoerd, en welke aanleiding kon er onder die omstandigheden voor een onderzoek bestaan? Echter berust ook het oordeel van den Gouverneur-Generaal, hoeveel waarde daaraan ook terecht valt te hechten, op waarnemingen uit de verte en op dien grond zou dat oordeel kunnen blijken onvoldoende te zijn om eene door al wat gesproken en geschreven werd verontruste openbare meening te bevredigen. Daarom is thans de Gouverneur-Generaal naar Atjeh gegaan, ten einde zich, zooals de ondergeteekende op 6 November jl. (*Handelingen*,

bladz. 237) in de Tweede Kamer heeft gezegd, te overtuigen dat het oordeel, dat hij zich uit de verte gevormd heeft, een juist oordeel is ook met betrekking tot hetgeen over het optreden onzer troepen is beweerd.

De meening door sommige leden te kennen gegeven, dat men in afwachting van de uitkomsten der reis van den Gouverneur-Generaal het best doet zich van beschouwingen over den toestand in Atjeh te onthouden, is ook die van den ondergeteekende, al sluit hij zich gaarne aan bij de hoop, die in het Voorloopig Verslag wordt uitgesproken, dat weldra een toestand moge intreden die minder slachtoffers eischt dan thans nog het geval is.

§ 4. Dat in een zoo uitgebreid gebied als waarin onze invloed zich thans in den Oost-Indischen archipel doet gelden, meermalen onlusten voorkomen, zou grond voor bezorgdheid kunnen opleveren, indien die onlusten veelal verband hielden met ontevredenheid over ons bestuur van de zijde der bevolking van eene landstreek in haar geheel. In den regel echter gaan zij uit van personen, die belang hebben bij den toestand van wanorde en onrust, die er heerschte voordat ons gezag er veiligheid voor persoon en goed bracht. Dergelijke onlusten zijn in den regel dan ook spoedig bedwongen, wanneer het gelukt de aanstokers in handen te krijgen, een taak, die men — geschiedenis en ervaring leeren het — beter doet op te dragen aan kleine, goed gedisciplineerde, zeer mobiele troepeneenheden, dan aan indrukwekkende expeditiën. Dat die kleine afdeelingen somtijds éche lijden, valt te betreuren, maar kan aan de juistheid van het uitgangspunt niet te kort doen. Geldt het echter inderdaad de uitzending van een expeditie, dan wordt — de jongste Bali-expeditie moge ten bewijze strekken — de sterkte van de troepenmacht niet dan na zeer nauwgezette overweging van de factoren, die den te verwachten tegenstand bepalen, vastgesteld.

Overigens meent de ondergeteekende naar aanleiding van hetgeen in het Voorloopig Verslag wordt gezegd over het brengen van den geheelen archipel onder rechtstreeksch bestuur, er ook te dezer plaatse nog eens op te moeten wijzen, dat integendeel het streven er op gericht is om de zelfbesturen zooveel mogelijk te handhaven, en slechts wanneer het onvermijdelijk is, of de bevolking zelf het verlangt, rechtstreeksch bestuur in te voeren.

Wat betreft het tekort aan Europeesche militairen naar het antwoord verwijzende op de opmerking van het Voorloopig Verslag over de IXde afdeeling, doet de ondergeteekende voorts opmerken, dat hem geen feiten bekend zijn, die er op wijzen, dat ten opzichte van Nieuw-Guinea de voorzichtigheid uit het oog zou worden verloren. Wat daar geschied is en nog geschiedt, zijn niet dan voorzichtige stappen om met land en volk bekend te worden, de bevolking aan orde en rust te gewennen en zoo doende den weg te banen voor eene vreedzame ontwikkeling van de hulpbronnen des lands. Daarbij mogen enkele malen bloedige botsingen zijn voorgekomen, die het noodig hebben gemaakt ons gezag met den sterken arm te doen gelden, maar dit stempelt ons optreden daar, zoomin als ons gewapend optreden op Flores, Timor en Ceram, tot wat in het Voorloopig Verslag eene bedenkelijke uiting van imperialisme wordt genoemd; eene uitdrukking, waartegen terecht in het Voorloopig Verslag is opgekomen. Immers er is hier geen sprake van een zucht tot uitbreiding van macht of bezit, maar van het stichten van ordelijke toestanden in landstroken, binnen onze machtssfeer gelegen, als een noodzakelijk gevolg van de verplichtingen, die wij als koloniale mogendheid te vervullen hebben.

§ 5. De lijst in den Regeeringsalmanak voor Nederlandsch-Indië (Tweede Gedeelte, 1907, bladz. 287 v. v.) geeft eene opsomming van de namen en titels der voornaamste hoofden van inlandsche zelfbesturende landschappen met de data van hunne bevestiging door de Regeering van Nederlandsch-Indië; eene bevestiging die, naar gelang van behoefte, nu eens wel, dan weder niet met het sluiten van eene nieuwe overeenkomst gepaard gaat, in den regel met een akte van verband, waarbij de nieuwe bestuurder zich tot de naleving van de met zijn voorgangers gesloten overeenkomst verbindt. Uit die data valt dus geenszins af te leiden, zooals in het Voorloopig Verslag geschiedt, dat met $\frac{2}{3}$ van de 270 hoofden, achter wier namen een datum van bevestiging staat vermeld, eerst in en na 1900 overeen-

komsten zouden zijn gesloten. En evenmin mag uit het ontbreken van data achter een groot aantal namen worden afgeleid, dat met de hoofden dier landschappen nog geen overeenkomsten zouden gesloten zijn, of dat het sluiten van overeenkomsten met die hoofden een zaak zou zijn, waaraan de Indische regeering in de eerste plaats zal hebben te denken. Zoo bestaan bijv. reeds sedert lang overeenkomsten met Panei, Kota Pinang, Siparé paré, Pagoerawan, Kandhar Taroena, Manganitoe en Boeton, alle landschappen, waarbij om de een of andere reden geen datum van bevestiging der hoofden staat vermeld, en achter een zeer groot aantal namen van andere hoofden ontbreekt de datum, omdat zij onderhoorigen van een door de Indische regeering erkenden en bevestigden leenman zijn en dus in dezen staat van zaken niet voor erkenning en bevestiging onzerzijds in aanmerking komen. In één woord tal van redenen, die met de politiek ten aanzien van de zelfbesturen weinig of niets te maken hebben (het vacant zijn van een bestuurszetel, minderjarigheid van den opvolger, het nog in behandeling zijn van de bevestigingsakte, enz., enz.) zijn oorzaak van de hiaten, die in de besproken lijst zijn op te merken, en het zal dus duidelijk zijn, dat die lijst zich tot gevolgtrekkingen omtrent de deelen van het koloniaal gebied, welke voorschijns de bijzondere zorg der Regeering zullen vragen, in geen deele leent. Doch afgescheiden hiervan stemt de ondergeteekende gaarne in met de in het Voorloopig Verslag te kennen gegeven zienswijze, dat de tegenover de hoofden der zelfbesturende landschappen aan te nemen houding een der op den voorgrond tredende vraagstukken is van koloniaal beheer, en dat het heil van de bevolking dier landschappen daarbij in de eerste plaats overweging verdient. Dat trouwens de Indische regeering zich daarvan ten volle bewust is, blijkt wel uit hetgeen verriicht is en verriicht wordt om de toeneming van onzen invloed in vele landschappen dienstbaar te maken aan de opheffing van misstanden, maar vooral uit de doorvoering van het beginsel, dat er scheiding dient te bestaan tusschen de inkomsten der zelfbestuurders en de gelden, die aan de ontwikkeling van land en volk ten goede moeten komen, waardoor met handhaving van het zelfbestuur, de weg wordt gebaad tot maatregelen in het belang van het landschap en van zijne bevolking.

§ 6. Wanneer men bedenkt, dat krachtens art. 115 van het Regeeringsreglement de slavernij in geheel Nederlandsch-Indië op 1 Januari 1860 zou zijn afgeschaft, valt van de aanbevolen opneming in de wetgeving van eene bepaling, dat ieder, die zich op ons grondgebied bevindt, rechtens vrij is, naar de overtuiging van den ondergeteekende weinig heil te verwachten. Hetgeen tegenover dit denkbeeld van andere zijde werd opgemerkt, wordt door den ondergeteekende in het algemeen beaamd.

Het feit, dat in de buitenbezittingen de slavernij nog niet is verdwenen, hangt samen met de omstandigheid, dat de slavernij als instituut in hare verschillende gedaanten in nauw verband staat met het economisch en politiek bestaan der heerschende klassen, en dat de actie van het Gouvernement bepaald wordt door de mate van gezagsuitoefening, waartoe het feitelijk in staat is. De Indische regeering is er intusschen van doordrongen, dat al het mogelijke moet worden gedaan om eindelijk tot daadwerkelijke afschaffing te geraken. Onder dagteekening van 26 Maart 1904 werd daartoe laatstelijk van wege den vorigen landvoogd een aanschrijving gericht aan de bestuurshoofden van een twaalfal betrokken gewesten der buitenbezittingen. Het effect daarvan blijkt uit de laatste Koloniale Verslagen, die duidelijk aantonen, dat de Indische regeering voortdurend en allerwegen op uitroeiing van het euvel bedacht is. Dat haar streven in deze met den wensch der Kamer samenvalt, wordt met voldoening geconstateerd.

§ 7. De ondergeteekende constateert met ingenomenheid, dat de voorgenomen herziening van de bepalingen op de toelating, het verblijf en de beweging der vreemde Oosterlingen op prijs wordt gesteld. Gaarne wordt het gevoelen onderschreven, dat ontevredenheid zooveel mogelijk moet worden voorkomen, vooral wanneer daarnit complicaties met andere natiën zouden kunnen voortvloeien. Daarbij zij evenwel niet over het hoofd gezien, dat het de veranderde omstandigheden in Indië zelf zijn, die de nieuwe politiek billijken en toelaten.

De opmerking, dat men tot eene betere regeling zal moeten komen ten opzichte van de Chineezers als gevolg van de gelijkstelling van de Japanners met Europeanen, schijnt niet duidelijk. De gelijkstelling van Japanners met Europeanen toch hield verband met de invoering in Japan van een op Europeesche leest geschoeide wetgeving. Zoodra tot de invoering van zoodanige wetgeving in China wordt overgegaan, zullen uit China herkomstige personen krachtens het nieuwe artikel 109, sub 3°, van het Regeeringsreglement vanzelf aan de voor Europeanen geldende bepalingen onderworpen zijn. De voorgenomen herziening van het regime der vreemde Oosterlingen is echter daarvan onafhankelijk.

Artikelen.

II DE AFDEELING.

Departement van Justitie.

Rechtstoestand van inlandsche Christenen. De ondergeteekende is overtuigd, dat het wenschelijk is de regeling van den rechtstoestand der inlandsche Christenen zoo spoedig mogelijk tot stand te brengen. De commissie, die met de voorbereiding der Koninklijke besluiten tot uitvoering der nieuwe artt. 75 en 109 van het Regeeringsreglement belast is, maakt met haren arbeid den meesten spoed, zooals aan de Kamer bekend is uit de bij de Memorie van Toelichting overgelegde missive van haren voorzitter, den heer mr. STIBBE, van 15 Juli 1907. En al is met het oog op den omvang van de taak der commissie nog niet te bepalen wanneer zij met haar werk gereed zal zijn, de ondergeteekende houdt zich verzekerd dat de commissie voor het afwerken van haar taak geen langeren tijd zal nemen dan bepaald noodzakelijk is.

De door de Kamer bedoelde rechterlijke uitspraak, waarvan in de dagbladen melding is gemaakt, is den ondergeteekende niet bekend, maar wanneer werkelijk in den bedoelden zin een uitspraak gevallen is, dan zou dit een nieuw bewijs zijn hoezeer aan de totstandgekomen wijziging van art. 75 van het Regeeringsreglement behoefte bestaat. Bij de in de missive van mr. STIBBE sub 2°. bedoelde verordening tot opheffing van rechtsconflicten zal in dergelijke moeilijkheden worden voorzien.

Dwangarbeiders. De opmerking nopens de toevoeging van dwangarbeiders aan militaire expedities, werd ook gemaakt in het Voorloopig Verslag der Eerste Kamer, blad. 6, betreffende de begroting voor 1906. Zij werd destijds beantwoord met eene verwijzing naar de Memorie van Antwoord (blad. 14) op het Voorloopig Verslag der Tweede Kamer nopens dezelfde begroting. De ondergeteekende meent thans te mogen volstaan met hetgeen daar werd medegedeeld in herinnering te brengen, en ten overvloede nog te verwijzen naar hetgeen ter zake is aangegevend op blad. 24 van de Memorie van Antwoord op het Voorloopig Verslag van de Tweede Kamer nopens de loopende begroting.

Doodstraf. De ondergeteekende acht het behouden van de doodstraf voor Nederlandsch-Indië noodig, omdat die straf tot verzekering van de rechtsorde nog niet kan worden gemist in zulk een uitgestrekt gebied met eene uit verschillende bestanddeelen bestaande bevolking, welke voor een deel nog op een betrekkelijk lagen trap van beschaving staat. Ten deze zij verwezen naar de Memorie van Toelichting ad de artikelen 10 en 11 van het nieuwe Wetboek van Strafrecht voor de Europeanen in Nederlandsch-Indië.

Dat gratie van de doodstraf nog te dikwijls werd verleend, kan de ondergeteekende niet toegeven. Wanneer door den Gouverneur-Generaal van het recht van gratie ten aanzien van ter dood veroordeelden dikwijls gebruik wordt gemaakt, verliesse men daarbij niet uit het oog, dat zulks meermalen geschiedt, met betrekking tot vonnissen gewezen in streken waar de inheemsche bevolking in het genot is gelaten van hare eigen rechtspleging, of in zelfbesturende landschappen waar de doodstraf somtijds wordt uitgesproken in gevallen, waarin zij naar westersche begrippen niet behoort te worden toegepast.

Onderafdeeling 17. Arbeidsinspectie. Aangenaam was het den ondergeteekende te vernemen, dat de instelling van de arbeidsinspectie werd toegejuicht.

De nieuwe arbeidsregeling voor het gewest Oostkust van Sumatra wordt voorbereid en de ondergeteekende doet wat in zijn vermogen is om haar zoo spoedig het mogelijk is te doen tot stand komen.

IIIde AFDEELING.

Departement van Financiën.

Tot vermeerdering van het aantal ambtenaren worden allen dan voorstellen gedaan, wanneer zoodanige vermeerdering bepaald noodzakelijk is. De ondergeteekende vertrouwt dat, hetzij in Indië, hetzij zoo noodig in Nederland, steeds de noodige ambtenaren zullen kunnen worden gevonden.

Onderafdeeling 27. Exploitatie van opium in eigen beheer. De leden, aan wie de opiumregie bij voortduring aanstoot geeft, zullen daarbij wel op het oog hebben gehad het feit, dat er zooveel opium verbruikt wordt, dat de fiscus uit het opiummiddel eene aanzienlijke bate trekt; dit is echter niet te wijten aan de regie, die een doeltreffend middel is gebleken om aanmoediging van opiumgebruik te beletten en het eenige stelsel mag geacht worden dat in staat stelt om dat gebruik metterdaad te beperken. Onder die omstandigheden kan er op zichzelf ook geen bezwaar tegen bestaan, dat er inkomsten uit getrokken worden; dit is onvermijdelijk zoolang het opiumgebruik bestaat. Dat is intusschen zeer goed vereenigbaar met het ook door den ondergeteekende voorgestane streven om tot geleidelijke vermindering van het verbruik te geraken. De absolute verbodsbepalingen, die de Chineesche regeering heeft uitgevaardigd, zullen, althans in algemeenen zin, nog niet aanstonds in werking treden. Dat overigens aan dergelijke bepalingen, evenmin als aan de bepalingen die Japan op Formosa heeft uitgevaardigd, voor geheel Nederlandsch-Indië kan gedacht worden, meent de ondergeteekende in de vergadering van de Tweede Kamer der Staten-Generaal van 6 November jl. duidelijk te hebben aangetoond.

Hij moet ten stelligste tegenspreken, dat de regie zijdelings het gebruik in de hand heeft gewerkt door openstelling van streken, waar vroeger geen opium binnenkwam. Waar inderdaad vroeger geen of nagenoeg geen opium binnenkwam, zijn de verboden kringen gehandhaafd. Wel is waar is er daarnaast rekening gehouden moeten worden met het feit, dat er streken waren, die wel in naam tot de verboden kringen behoorden, maar waar toch opium werd verbruikt, doch daarbij heeft men zich beperkt tot het strikt noodzakelijke, zoodat van in de hand werken van het gebruik geen sprake is. De meening, dat alle gebruik van opium, overal en onder alle omstandigheden krachtig moet worden tegengegaan, moge in theorie verdedigbaar zijn, de Regeering zou niet verantwoord zijn, wanneer zij dat standpunt innam zonder op de practisch nadeelige gevolgen daarvan te letten. In hoever men in de toekomst wellicht zal kunnen komen tot geheel verbod van opium, kan in het midden worden gelaten, mits men voor het tegenwoordige doe wat mogelijk is tot vermindering van het gebruik. Dat de Regeering in die richting werkzaam is zal wel geene vermelding meer behoeven.

De meening, dat opium steeds slecht, gevaarlijk en schadelijk is, terwijl de werking van alcohol niet in die mate schadelijk is en dit alleen wordt bij overmatig gebruik, vindt geene bevestiging bij de Indische autoriteiten. Deze zijn integendeel van gevoelen dat alcohol veel nadeliger werkt dan opium, terwijl ook de verleiding tot overmatig gebruik daarbij grooter is, zoodat het als eene groote ramp zou moeten worden beschouwd, indien vermindering van opiumgebruik leidde tot meer gebruik van alcohol.

Met waardeering vernam de ondergeteekende, dat zijne verklaringen nopens de houding van de Regeering tegenover het opiumgebruik belangstelling en instemming hadden gevonden. Hij ziet geen reden om op de volgende begroting een zeker bedrag der ontvangsten uit het opium-debiet voor buitengewone aflossing van schuld te bestemmen. De inkomsten uit het opium

worden gehandhaafd niet omdat zij niet gemist kunnen worden, maar omdat zij een noodwendig gevolg zijn van een opium-politiek, die beoogt het gebruik van opium te beperken en zooveel doenlijk te doen verminderen. Maatregelen om de begroting geleidelijk los te maken van die inkomsten zijn dus onnoodig. Verminderen de inkomsten uit het opium, dan zal zoo noodig naar andere inkomsten worden omgezien.

IVde AFDEELING.

Departement van Binnenlandsch Bestuur.

Onderafdeeling 43a. Voor de van verschillende zijden betuigde instemming met de afschaffing van het magangstelsel is de ondergeteekende erkentelijk.

Onderafdeeling 55. Credietwezen. De ontwikkeling van het inlandsch credietwezen acht ook de ondergeteekende van het hoogste belang, en, al is niet te verwachten dat daardoor op eenmaal aan den woeker een einde zal worden gemaakt, met voldoening mag toch erkend worden, dat op dit gebied reeds veel is tot stand gebracht. Van wettelijke bepalingen tot rechtstreeksche bestrijding van den woeker blijft de ondergeteekende afkeerig, gelijk hij ook in de Memorie van Antwoord op het Voorloopig Verslag der Tweede Kamer deed uitkomen (zie aldaar bladz. 13). Daarmede is evenwel nog niet gezegd, dat de wetgeving den woeker niet indirect zou kunnen bestrijden. De inlander kan onder zijn tegenwoordig volksrecht zijnen crediteur geen zakelijke zekerheid bieden dan in den vorm van een pand-overeenkomst met het recht om de in pand gegeven zaak te gebruiken, of in den vorm van verkoop met recht van wederinkoop of in dien van gefingeerde overeenkomsten, bijv. van verhuur met beding van weder-inhuur. Deze transacties zijn voor den debiteur zeer bezwarend en werken tevens den woeker in de hand. Ten einde in deze leemte te voorzien, is het denkbeeld aanhangig om den inlander de bevoegdheid te geven om zijn grond of zijn oogst op weinig kostbare wijze en in eenvoudigen vorm hypothecair te verbinden. Een daartoe strekkend voorstel werd oulangs van de Indische regeering ontvangen en is thans bij het Departement van Koloniën in bewerking.

De rente, die door de gemeentelijke credietinstellingen geheven wordt, kwam reeds bij de behandeling van de begroting in de Tweede Kamer ter sprake. De ondergeteekende toonde toen aan (*Handelingen*, bladz. 232) dat de hooge rente slechts van voorbijgaanden aard is en door de omstandigheden gerechtsvaardigd wordt.

Wat bedoeld wordt met den toelag van suikerfabrikanten om afstand van communaal grondbezit te verkrijgen, waarvan verlies van gemeentelijk grondbezit het gevolg zou zijn, is den ondergeteekende niet duidelijk. Het inlandsche bezitsrecht op grond is niet vatbaar voor vervreemding aan niet-inlanders, gelijk bij *Indisch Staatsblad* 1875 n°. 179, uitdrukkelijk is geconstateerd.

De in verband met het credietwezen in het Voorloopig Verslag gemaakte opmerking, dat licenties in zake debiet van sterken drank en van slachtvee in handen komen van Chineezers en Arabieren, berust op eene misvatting, daar zulke licenties niet worden uitgereikt. Heeft men wellicht het pachtstelsel op het oog gehad, dan zij er op gewezen, dat dit ten aanzien van de slachtbelasting, voor zoover zij den inlander drukt, in de laatste jaren bijna geheel door rechtstreeksche heffing is of wordt (zie bladz. 64 der Memorie van Toelichting) vervangen, terwijl door de drankpacht, die leidt tot prijsverhooging, juist beperking van het gebruik wordt verkregen.

Vde AFDEELING.

Departement van Onderwijs, Eeredienst en Nijverheid.

De ondergeteekende is erkentelijk voor den bijval betuigd aan hetgeen op het gebied van het onderwijs wordt gedaan. Hij constateert met voldoening, dat algemeen wordt ingestemd met zijn streven om een schoolstrijd, gelijk die hier te lande gekend is, in Indië te vermijden. Met betrekking tot het bijzonder onderwijs verklaart hij gaarne, dat inderdaad financieele over-

wegingen aan de subsidieering van bijzondere scholen principieel niet in den weg zullen staan.

Aan het openbaar inlandsch onderwijs wordt verweten, dat het zich bepaalt tot het bijbrengen van materiele kennis, maar uit den aard der zaak geringe opvoedende kracht uitoefent in moreele en godsdienstige richting, waardoor de leerlingen geheel onder Mahomedaandschen invloed zullen blijven of atheïst worden. Dit verwijt kan het beleid van den ondergeteekende moeilijk treffen. De openbare scholen zijn bestemd voor het onderwijs en de Regeering mag de scholen niet dienstbaar maken aan eene propaganda voor den Christelijken godsdienst, daar het drijven van een propaganda voor den Christelijken godsdienst niet op den weg der Overheid ligt, zooals de Minister IDENBURG op 30 December 1902 (zie *Handelingen Eerste Kamer*, bladz. 101) reeds in de Kamer heeft betoogd. Dat men, ook op dit standpunt staande, het bijzonder onderwijs gunstig gezind kan zijn, heeft de ondergeteekende, naar hij meent, ruimschoots getoond.

Wat de financiële zijde van het vraagstuk betreft, valt het natuurlijk niet te ontkennen, dat met de subsidieering van de bijzondere scholen minder kosten gemoeid zijn dan met de oprichting en instandhouding van openbare. Vermits echter de subsidieering geen besparing van uitgaven beoogt, kan het op den weg der Regeering niet liggen met de oprichting eener openbare school te verwijlen totdat het zal zijn gebleken dat eene bijzondere school niet is in het leven te roepen. Bij de subsidieering van bijzondere scholen worden steeds voldoende waarborgen voor de deugdelijkheid van het onderwijs geëischt, maar dat er aanleiding zou zijn om ook waarborgen te eischen, dat het bijzonder onderwijs niet in anti-nationale richting zou werken, is niet gebleken.

Steeds wordt er bij het inlandsch onderwijs naar gestreefd aan werkelijk bestaande behoeften tegemoet te komen en in verband daarmee zoo practisch mogelijk werkzaam te zijn. De oprichting van huisvlijt en desa-scholen moge van dit streven getuigen. Het verschijnsel, dat door gewoon schoolonderwijs de inlander wars wordt van handenarbeid, is niet zoo algemeen, dat daardoor het theoretisch schoolonderwijs zou zijn veroordeeld.

De ondergeteekende is zich niet bewust, dat zijn verklaring, dat geld geen bezwaar zal zijn om het bijzonder onderwijs te steunen, in strijd zou zijn met zijn houding ten opzichte van de bijzondere scholen tot opleiding van onderwijzers. Reeds in de Memorie van Antwoord op het Voorloopig Verslag der Tweede Kamer (bladz. 29) is gezegd, dat aan die inrichtingen steun zal verleend worden, wanneer hij gevraagd en wenschelijk geacht wordt. Van dit standpunt is niet afgeweken.

Het was den ondergeteekende aangenaam, dat onderscheidene leden hunne ingenomenheid te kennen gaven met de voornemens der Regeering omtrent de opnemings van de onderwijzers bij het bijzonder onderwijs, zoomede van hunne weduwen en weezen, in de pensioenregeling.

Het gewicht van de in het Voorloopig Verslag uitgesproken meening, dat het houden van groote jaarmarkten krachtiger zou werken tot bevordering van de kleine nijverheid dan de oprichting van nijverheidsscholen, is den ondergeteekende niet duidelijk. Beide middelen tot ontwikkeling der nijverheid toch werken onafhankelijk van elkaar en kunnen als zoodanig ieder op zichzelf worden bevorderd, al mocht het eene krachtiger werken dan het andere. De in 1906 te Batavia, Soerabaja, Fort de Kock en Pekalongan gehouden jaarmarkten, welke uitnemend geslaagd zijn, toonen aan, dat het nut daarvan in Indië wordt ingezien.

Onderafdeeling 63. In het Maleisch hebben de uitdrukkingen, die door den heer KRAYER VAN AALST in zijn artikel in de *Nederlandsche Zendingsbode* van 21 Juni jl., n°. 25, zijn vertaald, niet dezelfde kracht als in onze taal, en de ondergeteekende geloofd dan ook niet, dat er rederlijkerwijze aanstoot aan genomen kan worden; hij is echter bereid om de aandacht van de Indische regeering op de zaak te vestigen, ten einde nog eens worde nagegaan of er werkelijk eenige grond voor de gemaakte opmerkingen zou kunnen zijn.

Omtrent het verleen van de subsidie, waarover gehandeld

wordt op bladz. 173 van het *Zendingsblad* van de Gereformeerde kerken in Nederland van 9 September jl. is den ondergeteekende niets bekend.

Met voldoening constateert de ondergeteekende, dat het groote nut der scholen tot opleiding van inlandsche ambtenaren wordt erkend.

Wat de opleiding in Indië van Europeesche ambtenaren betreft, moge de ondergeteekende verwijzen naar hetgeen hij dienaangaande schreef op bladz. 30, voorlaatste alinea, van zijne Memorie van Antwoord op het Voorloopig Verslag der Tweede Kamer.

Het door een der leden ten bewijze van den geringen lust voor opleiding in Indië aangehaalde geval, dat zich voor eene commissie van 20 examinatoren slechts één kandidaat aanmeldde, is vermoedelijk het ad onderafdeeling 149 op bladz. 49 van dezelfde Memorie van Antwoord behandelde examen voor toelating tot de Koninklijke Militaire Academie, en gold dus geen opleiding in Indië, doch opleiding in Europa.

Onderafdeeling 64. Het was den ondergeteekende aangenaam te vernemen, dat men zich met de oprichting van scholen voor de Chinezen wel kon vereenigen.

Met betrekking tot de uitgesproken bezorgdheid voor het optreden van Chineesche onderwijsinspecteurs, zij verwezen naar hetgeen dienaangaande is aangeteekend op bladz. 33 van de Memorie van Antwoord op het Voorloopig Verslag der Tweede Kamer nopens het onderwerpel wetsonwerp.

Het is de bedoeling op de Chineesche scholen een behoorlijk schoolgeld te heffen. Of het geheven zal worden in verhouding tot de draagkracht der bevolking is nog niet beslist.

Onderafdeeling 67. Eeredienst. Eene milde gezindheid tegenover de Christen-zending verdient zonder twijfel, ook uit een politiek oogpunt, aanbeveling, en de ondergeteekende meent, dat de Regeering daarvan ruimschoots doet blijken. De Christen-zending heeft reeds ondervonden, dat haar voor hare genootschappen de ruimste ontwikkelingsvoorwaarden worden geboden, die zich met het algemeen belang laten vereenigen, maar dit heeft in het oog der Regeering niet gepaard te gaan met eene andere houding tegenover den Islam dan die, welke tot nog toe gevolgd is. De door de Regeering tegenover den Islam aangenomen houding brengt echter niet mede dat de Regeering zou hebben deel te nemen aan Mohamedaansche plechtigheden; van zoodanige deelneming heeft de Regeering zich natuurlijk te onthouden. Maar waar de overgrote meerderheid der inlandsche bevolking bestaat uit belijders van den Mohamedaanschen godsdienst zou het zeker niet van goed beleid getuigen, wanneer de Mohamedaansche feesten en plechtigheden opzettelijk werden geïgnoreerd.

De stukken betrekking hebbende op het onderzoek naar de wenschelijkheid van de scheiding van Kerk en Staat zijn thans in behandeling bij de commissie tot de zaken van de Protestantische kerken in Oost- en West-Indië te 's-Gravenhage.

De stukken betreffende de zaak-van DER MIESEN worden hierbij ter griffie van de Kamer gedeponereerd ter inzage van de leden.

Dat in het Koloniaal Verslag met geen woord gerept is van den verdienstelijken en nuttigen werkring, waaraan de zendingen in het hospitaal te Djokja zich wijden, is misschien te wijten aan de omstandigheid, dat vanwege die inrichting niet tijdig de noodige inlichtingen voor het Verslag zijn ingezonden.

VIIde AFDEELING.

Departement van Burgerlijke Openbare Werken.

Naar de meening van den ondergeteekende worden in het Voorloopig Verslag irrigatiewerken en daarmee gepaard gaande goede waterverdeling, als middelen tot verhooging van het productie-vermogen van den bodem ten onrechte tegenover de intensieve bewerking van den bodem gesteld. Beide leiden langs verschillende wegen tot hetzelfde doel en aan beide wijdt de Regeering dan ook hare aandacht. Daarvan draagt ook deze begroting de blijken, aangezien zoowel voor vermeerdering van het aantal irrigatie-afdeelingen als voor maatregelen ter verspreiding van landbouwkennis onder de bevolking, gelden worden aangevraagd.

8ste VERGADERING. — 23 DECEMBER 1907.

De oprichting van waterschappen behoort, zooals in de Memorie van Antwoord op het Voorloopig Verslag der Tweede Kamer (bladz. 38) werd aangeteekend, tot die maatregelen waaraan in de toekomst aandacht zal zijn te schenken.

Onderafdeeling 90. Personeel. Van het uitloven eener belooning van f 1000 voor het opleiden van inlandsche jongelieden tot mantri-opzichter, vraest de ondergeteekende niet de schadelijke gevolgen, waarop, blijkens het Voorloopig Verslag door sommige leden is gewezen.

Ten eerste toch is eene belooning van f 1000 voor eene theoretische en praktische opleiding, die ten minste 3 jaren vordert en waarbij de kans bestaat dat, indien om de een of andere reden die opleiding moet worden afgebroken, in het geheel geen betaling genoten wordt, zeker niet te hoog en ten andere mag van hen, die het afgelegd examen hebben te beoordeelen, toch zeker wel verwacht worden, dat zij hoog genoeg zullen staan om de belangen van den dienst niet achter te stellen bij die van den betrokken architect of opzichter.

Onderafdeeling 92. Bevloeiings- en afwateringswerken. De waarschuwing om voorzichtig te zijn met het afgeven van het recht tot watergebruik neemt de ondergeteekende gaarne ter harte. De Indische regeering gaat trouwens van het beginsel uit dat aan den Staat het beheer en de beschikking over het bevoeiingswater toekomt en dat noch aan de bevolking, noch aan de landbouw-industrieën, noch aan inlandsche houders van zakelijke rechten, bevoeiingsrechten tegenover den lande toekomen.

VIIIste AFDEELING.

Departement van Gouvernementsbedrijven.

Het was den ondergeteekende aangenaam te vernemen, dat de keuze van het hoofd van dit nieuwe departement toejuiching vond. Zij, die betreuren dat de nieuwe titularis aan de ontwikkeling van het jeugdig bedrijf der Staatsmijnen in Nederland is onttrokken, mogen bedenken, dat de taak, die hem in Indië wacht zeker niet van minder belang is.

Onderafdeeling 12. Zout. Ook de ondergeteekende, en niet minder de Indische regeering, zijn overtuigd van de noodzakelijkheid om het gebriquetteerde zout geheel aan den smaak der bevolking te doen beantwoorden.

IXde AFDEELING.

Departement van Oorlog.

De ondergeteekende acht het niet mogelijk de denkbelden betreffende de verdediging van Indië, die uiteengezet zijn in de bij de behandeling van de Indische begrotingen voor 1901 en 1903 ter griffie van de Kamer — uitsluitend ter kennisneming voor de leden — gedeponeerde Nota's in het openbaar te behandelen.

Het rapport, dat te wachten is van de bij Koninklijk besluit van 3 Augustus 1906 n°. 39 benoemde Staatscommissie, die ook omtrent de samenstelling van de vloot in Indië van advies heeft te dienen, zal aanleiding kunnen geven tot nadere overweging van de vraag, of de thans gehuldigde beginselen wellicht wijziging moeten ondergaan.

De ondergeteekende stelt er prijs op te verklaren, dat de zorg voor de Europeesche werving zijne volle aandacht heeft, en dat hij tracht door verbetering van de positie van den minderen militair, den lust tot dienstneming weder te verhoogen. Hij kan hieraan toevoegen, dat de werving in den laatsten tijd inderdaad betere resultaten oplevert.

Daar de behoefte aan subsidie van een militair tehuis verband houdt met het aantal bezoekers, kan de mate van dat bezoek niet buiten aanmerking blijven bij de vaststelling van het aan elke inrichting uit te keeren subsidie. De ondergeteekende wil

echter gaarne nagaan of, meer dan thans, ook aan andere omstandigheden invloed op de bepaling van het subsidie zal zijn toe te kennen.

Blijkens mededeeling van den Gouverneur-Generaal is het subsidie voor het militair tehuis te Koeta Radja over 1907 nader vastgesteld op f 2400.

Uitgaven in Nederland.

Onderafdeeling 62. Na de door de Tweede Kamer der Staten-Generaal genomen beslissing ten aanzien van de voorgestelde verbetering der huisvesting van het te Nijmegen garnizoen houdende gedeelte der koloniale reserve, houdt de ondergeteekende zich nog bezig met een onderzoek naar de vraag, op welke wijze het mogelijk zal zijn in de inderdaad dringende behoefte aan beter logies voor dat korpsgedeelte te voorzien.

Wet op de Middelen.

HOOFDSTUK II.

Inkomstenbelasting.

Het was den ondergeteekende aangenaam te vernemen dat de voorgenomen vervanging van het patentrecht, de suikerbelasting en de verhooging van het uitvoerrecht van Sumatrabak door eene algemeene inkomstenbelasting werd toegejuicht en dat men zich in het algemeen met de voorgestelde grondslagen wel kon vereenigen. Ten aanzien van de bedenkingen tegen de voorgestelde regeling voor de naamlooze vennootschappen moge het volgende dienen:

Tegenover het bezwaar van dubbele belasting van de in Indië gevestigde aandeelhouders in naamlooze vennootschappen, welke dan toch alleen mogelijk is voor zoover de belasting dier vennootschappen niet is geamortiseerd, moge verwezen worden naar hetgeen daaromtrent voorkomt aan het slot van bladz. 56 der Memorie van Toelichting. De ondergeteekende meent ten aanzien van dit bezwaar hiermede te kunnen volstaan, daar in het Voorloopig Verslag het bezwaar wel geopperd is, maar men er uitdrukkelijk op heeft laten volgen, dat men niet verder wilde aandringen, omdat in Nederland hetzelfde bestaat.

Wat nu voorts de onderwerping van die vennootschappen aan eene progressieve heffing betreft, zij er allereerst aan herinnerd — zooals de ondergeteekende ook bij het mondeling debat in de Tweede Kamer der Staten-Generaal gedaan heeft — dat daarmede niet iets wordt voorgesteld dat nog geene toepassing heeft gevonden, doch dat op alle lichamen een beginsel toepasselijk zal worden verklaard, hetwelk twee jaar geleden ten aanzien van suikerondernemingen de instemming van de Staten-Generaal mocht verwerven. De bij *Indisch Staatsblad* 1906 n°. 250 geregelde suikerbelasting wordt ingevolge het bij art. 4 vastgestelde tarief eerst geheven bij eene gemiddelde winst van f 0,25 per pikol en klimt dan van 1/2 cent per pikol op tot 24 cent bij eene gemiddelde winst van f 4 per pikol, derhalve van 2 pct. tot 6 pct.

Bij de behandeling der begroting van 1906 deed de ondergeteekende dit uitdrukkelijk uitkomen (zie de Memorie van Toelichting bladz. 38, waar het tarief der suikerbelasting werd opgenomen en er nog ipsis verbis werd bijgevoegd: „zij — de suikerbelasting — is progressief” en de Memorie van Antwoord op het Voorloopig Verslag der Eerste Kamer bladz. 10, waar nogmaals er op gewezen werd dat de belasting bij een winst van f 0,25 per pikol zou intreden en daarna met de winst per pikol zou opklommen.)

De ondergeteekende staat nog op het bij de begroting voor 1906 door hem ingenomen en toen ook door de Staten-Generaal aanvaarde standpunt en hij kan niet toegeven dat door de progressie een zeer ongelijkmatig, in vele gevallen onrechtvaardig en schadelijk werkend element in de belasting zou worden gebracht. Waarom zou het ongelijkmatig, onrechtvaardig en schadelijk werken, wanneer de vennootschap die met een bepaald kapitaal een groote winst maakt, een iets hogere belasting betaalt

dan de vennootschap die met eenzelfde kapitaal minder winst maakt?

En wanneer men daarbij nog rekening houdt met het feit dat het grootste deel der winsten, door de vennootschappen in Indië gemaakt, niet in Indië blijft, maar komt aan personen die buiten Indië wonen en die daardoor wel groote inkomsten uit Indië trekken maar niets aan den Indischen fiscus opbrengen, zal men moeten toegeven dat een progressieve belasting, als thans wordt voorgesteld, alleszins billijk en rationeel is.

Op bladz. 59 der Memorie van Toelichting is uiteengezet waarom aan de voorgestelde progressieve heffing de voorkour moest worden gegeven boven behoud der suikerbelasting, met invoering van gelijksoortige belastingen voor andere bedrijven, maar dit neemt niet weg dat hetgeen voor de regeling der suikerbelasting werd aangevoerd, ook geldt voor de thans voorgestelde regeling.

Aan hetgeen nopens het percentage, waarbij de berekening van de overwinst zal aanvangen, voorkomt op bladz. 57/58 der Memorie van Antwoord op het Voorloopig Verslag der Tweede Kamer kan, ter beantwoording van de opmerking in het Voorloopig Verslag, nog worden toegevoegd dat het niet wel mogelijk is bij die berekening onderscheid te maken tussehen ondernemingen, wier winsten ongelijkmatig zijn en andere.

In het voorafgaande is nog onbesproken gelaten het aangevoerde bezwaar dat de heffing zal betreffen de winsten „of hetgeen de fiscus als zoodanig beschouwt” en niet de uitkeeringen. Ter voorkoming van misverstand moet de ondergeteekende er aanstonds op wijzen dat de progressieve heffing zich niet zal uitstrekken tot de winsten, maar zich zal bepalen tot de uitkeeringen boven 5 pet. Van de winsten zal slechts proportioneel recht geheven worden en zulks zal ook het geval zijn voor zoover reserves of te groote afschrijvingen voor belastingheffing in aanmerking komen. Bij de beoordeeling daarvan houde men voorts in het oog, dat het patentrecht reeds sedert zijne invoering op 1 Januari 1879 de geheele winst belast zonder eenigen aftrek van sommen, aangewend tot vorming van een reservefonds of van afschrijvingen. (Zie art. 4, al. 2, *Indisch Staatsblad* 1878 n°. 350). Bij de voorgenomen regeling echter wordt aftrek toegestaan van de afschrijvingen wegens waardevermindering der uitsluitend ten behoeve van het bedrijf, het beroep of de onderneming gebezigde zaken, voor zooveel zij door een goed beheer geboden zijn en van de als onverhaalbaar afgeschreven schuldvorderingen of gedeelten van schuldvorderingen, voor zooverre deze betrekking hebben op de uitoefening van het bedrijf, het beroep of de onderneming en de afschrijving door een goed beheer is geboden.

De ondergeteekende meent, dat daardoor aan rechtmatige eischen is voldaan en dat overigens tegen de heffing van de winst geen bezwaar kan bestaan; immers daarmede wordt niet iets nieuws ingevoerd noch zwaarder last opgelegd, maar integendeel wordt ten bate der belastingschuldigen een bepaling vastgesteld, die milder is dan hetgeen sedert 1879 voor Indië geldt. Het is trouwens ook niet duidelijk waarom die regeling wel voor lichamen onraadzaam zou zijn, maar niet voor particulieren en firma's, terwijl het bij alle toch aankomt op de zuivere opbrengst van hun bedrijf.

Dat de fiscus de aangiften moet kunnen beoordeelen en bevoegd moet zijn om blijkbaar onjuiste opgaven te verwerpen, zal wel niet worden ontkend, maar zulks behoeft niet voor de belastingschuldigen ondragelijk te worden geacht, want zij zelve hebben het door eene juiste aangifte in hun macht inmenging van den fiscus onnoodig te maken. Hetzelfde geldt voor de opgaaf van de waarde van den inbreng. Daar het patentrecht het kapitaal niet heeft afgeschrikt, behoeft men geen vrees te koesteren, dat de voorgedragen regeling, die ten aanzien van het proportioneel recht niet meer eischt, maar milder is dan het sedert 1879 geldende patentrecht en overigens alleen de hooge winsten aan eene matige extra-belasting onderwerpt, dat gevolg zal hebben.

Op grond van het voorafgaande kan de ondergeteekende geen vrijheid vinden om de voorgestelde heffing te vervangen door een proportioneel recht van de uitkeeringen. Werd dit recht hooger opgevoerd dan het voor de proportionele heffing voorgestelde percentage, dan zou het voor weinig of matig loonnende

bedrijven te drukkend worden en dan zou met grond voor afschrikking van het kapitaal gevreesd kunnen worden.

De Minister van Koloniën,

D. FOCK.

De Commissie van Rapporteurs heeft gemeend met de mededeeling van dit Antwoord aan de Vergadering haar Eindverslag te kunnen sluiten.

Vastgesteld 19 December 1907.

SCHOLTEN.

FRANSSSEN.

STORK.

VAN WELDEREN RENGERS.

VAN DER DOES DE WILLEBOIS.

EINDVERSLAG DER COMMISSIE VAN RAPORTEURS over de ontwerpen van wet:

- 1°. tot wijziging van het Reglement op het beleid der Regeering in de kolonie Suriname;
- 2°. tot wijziging van het Reglement op het beleid der Regeering in de kolonie Curaçao. (11).

Nadat het Voorloopig Verslag der Commissie aan de Regeering was medegedeeld, is van haar ontvangen de navolgende

MEMORIE VAN ANTWOORD.

De ondergeteekenden kunnen geenszins toegeven dat de militairen door de voorgenomen wijziging in waarborgen voor eene goede rechtsbedeeling achteruit zouden gaan. Van achteruitgang kan, zooals reeds in de Nota naar aanleiding van het Verslag van de Commissie van Rapporteurs uit de Tweede Kamer werd medegedeeld, reeds daarom geen sprake zijn, omdat de toestand ten aanzien van het hooren van beklagden en getuigen practisch niet zal veranderen. Neemt men in aanmerking, dat voortaan beroep zal openstaan op een zoo hoogstaand en zoo bij uitstek deskundig college als het Hoog Militair Gerechtshof in plaats van, zooals tot dusver, op een college dat voor de meerderheid uit betrekkelijk jonge en telkens wisselende officieren bestaat, dan meenen de ondergeteekenden op het punt der waarborgen voor een goede rechtsbedeeling eerder van eene schrede voorwaarts te mogen spreken.

Daarentegen zou de verwezenlijking van het denkbeeld om het West-Indische Hof te handhaven en het ledental ervan tot drie (één rechtsgeleerde en twee officieren) terug te brengen — nog ongeacht de in overweging gegeven vermindering van het aantal officieren-commissarissen en leden van den Krijgsraad — naar het voorkomt niet strekken tot verhooging van de hoogerbedeelde waarborgen. En zelfs al ware dit niet zoo, dan nog zouden de tegen de voordracht geopperde bedenkingen geenszins worden opgeheven ten aanzien van de bezetting in de kolonie Curaçao, voor welke het weinig verschil maakt of zij onder een te Utrecht, dan wel onder een te Paramaribo gevestigd rechtscollege ressorteert.

Het doen vervallen van de approbatie is, zooals reeds in de Nota naar aanleiding van het Verslag van de Commissie van Rapporteurs uit de Tweede Kamer werd medegedeeld, een zaak die de volle aandacht van den eerstondergeteekende heeft. Daar er echter in dezen ook andere oplossingen mogelijk zijn, meent hij zich zijn oordeel te moeten voorbehouden, zolang het noodige